

Раманаускас Ю.

доктор наук хабілітований, професор, Кафедра Управління
Клайпедський університет (Литва)
Н. Manto 84, Klaipeda, Lithuania
e-mail: Juliuss.Ramanauskas@gmail.com.
ORCID ID: 0000-0001-6250-3103

Хорошун О.І.

здобувач PhD
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Проспект Перемоги, 54/1, м. Київ, Україна
e-mail: horoshun95@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2484-0974>

КОН'ЮНКТУРНІ ЗРУШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ЗЕРНОВИХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Julius Ramanauskas

Prof. habil. Dr.
Department of Management,
Klaipeda University,
H. Manto 84, Klaipeda, Lithuania
e-mail juliuss.ramanauskas@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6250-3103

Khoroshun Aleksandr

PhD student in International Finance
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: horoshun95@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-2484-0974>

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено кон'юнктурні зрушення у розвитку глобального ринку зернових, визначено обсяги виробництва споживання зернових культур у світі, уточнено обсяги експорту з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна за 2019/20 маркетинговий рік. Виявлено лідерів серед країн-експортерів і країн-імпортерів зернових, проведено аналіз країнової структури виробництва пшениці у світі. Окреслено основні тенденції розвитку світового ринку зернових культур і визначено ключові фактори, що визначають кон'юнктуру світового зернового ринку. Проведено аналіз тенденцій розвитку світового ринку зерна в умовах пандемії COVID-19, яка обумовила кон'юнктурні зрушення глобального ринку зернових культур.

Ключові слова: глобальний ринок зернових культур, виробництво, споживання, торгівля, експорт, імпорт, кон'юнктура, динаміка, структура, пандемія COVID-19.

Abstract. This article analyzes and summarizes the market conditions in the development of the global grain market, determine the volume of production and distribution of grain crops in the world, specify the volume of exports from Ukraine of cereals, legumes (from products of their processing) and flour for 2019/20 MY. Published

among the leaders of grain-exporting and grain-importing countries, an analysis of the country's structure of wheat production in the world. The main trends in the development of the world market of grain crops are outlined and the key factors that determine the state of the world grain market are identified. The analysis of trends in the world grain market in the context of the COVID-19 pandemic, which caused market changes in the global grain market.

Key words: global grain market, production, consumption, trade, export, import, conjuncture, dynamics, structure, COVID-19 pandemic.

Актуальність теми. Реалізація зернових культур як в Україні, так і за її межами виконує надзвичайно важливу функцію збереження позитивного торговельного балансу країни та зменшення ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Особливо це важливо в умовах пандемії, яка об'єктивно обумовила кон'юнктурні зрушення глобального ринку зернових. Для збереження лідерських конкурентних позицій України на глобальному ринку зернових, зокрема зерна, необхідно виявити і врахувати у експортній діяльності сучасні коливання ринкової кон'юнктури, що викликані пандемією COVID-19.

Постановка проблеми Пандемія COVID-19 вплинула на всі сфери міжнародної економічної діяльності, в тому числі на міжнародну торгівлю і, відповідно, на стан і кон'юнктурні параметри глобальних товарних ринків, серед яких одним з найважливіших є агропродовольчий, зокрема ринок зернових культур. Його стан впливає не тільки на соціально-економічний розвиток окремих країн, а й на глобальну продовольчу безпеку. Це обумовлює необхідність виявлення кон'юнктурних зрушень у розвитку глобального ринку зернових задля своєчасного і конструктивного їх врахування у стратегіях і організації експортної діяльності українських зернотрейдерів і національних регуляторів ринку зернових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Дослідженням проблем розвитку глобальних ринків зернових культур займалися провідні вчені В.Г. Андрійчук [1], Р.В. Данильченко [3], В.С. Дієсперов [4], С.М. Кваша [6], М.М. О.М. Ковальова [7], О.А. Козак [8], О.Ю. Грищенко [8], М.О. Лищенко [9], В.Я. Месель-Веселяк [11], О.М. Шпичак [19] та багато інших. Однак, актуальним залишається дослідження особливостей функціонування глобального ринку зернових, вивчення їх кон'юнктурних зрушень у глобальних форс-мажорних обставинах, зокрема в умовах пандемії.

Мета дослідження. Виявити значні кон'юнктурні зрушення у глобальному ринку зернових культур та окреслити перспективи укріплення конкурентних позицій національних експортерів зернових.

Виклад основного матеріалу дослідження. У глобальній економіці постійно зростає роль торгівлі між країнами, яка, з одного боку, збільшує прибутковість бізнесу, а з іншого — задовольняє потреби споживачів у необхідних товарах і послугах. Міжнародний економічний обмін сприяє економічному розвитку держав, оскільки розширює їхні можливості створювати і розмішувати додану вартість на значно більшій кількості зовнішніх ринків завдяки долученню до світових ланцюгів поставок товарів.

За останні роки Україна стала одним із лідерів на світовому ринку зерна. Традиційно основою спеціалізації агропромислового комплексу країни є виробництво зерна, яке залишається нині однією з основних ланок її господарського

розвитку. Динаміка виробництва зерна в Україні за останні 6 років зростає, однак у 2020 р. ці показники дещо зменшились, порівняно з 2019 р. Валовий збір збільшився на 14,4 % порівняно із 2018 р., а у 2020 р. цей показник зріс на 2,6 %, порівняно з 2019 р (рис. 1).

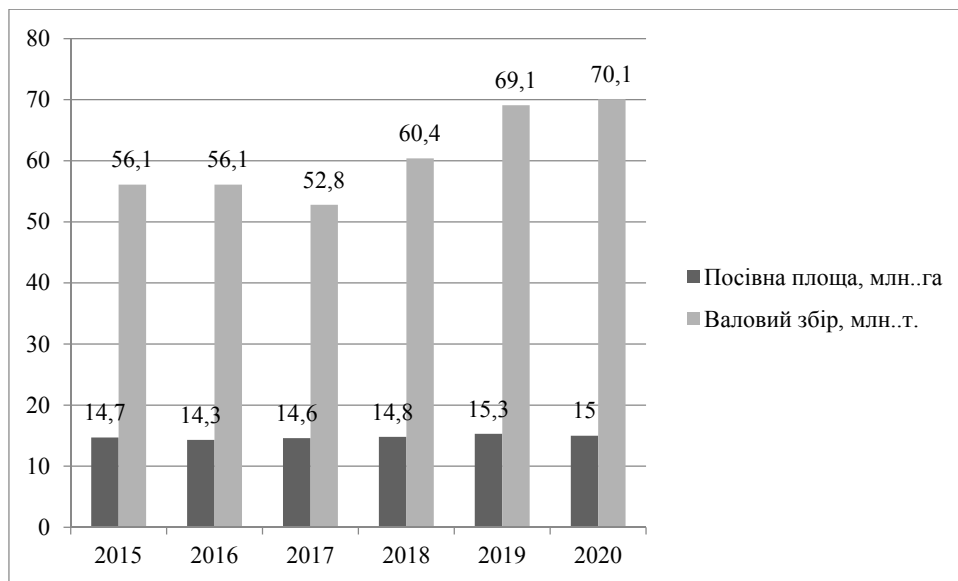

Рис. 1. Динаміка виробництва зерна в Україні за 2015-2020 рр.

Складено за даними: [17]

Сезон продажу зернових 2020/21 МР показав, що станом на 18 січня 2021 року експорт зернових культур (пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник, соя, ріпак) з України досяг 27,57 млн т, а ціни на зернові продовжують зростати. Однак на Чикагській біржі значно подешевшала соя і кукурудза, що сповільнює ліквідність в Україні через зниження закупівельних цін торговельними компаніями, які повинні розпродати накопичені товарні позиції. За період 2020/21 МР у розрізі зернових культур з України експортовано: пшениці — 12,75 млн т (на 2,71 млн т менше за аналогічний період 2019/20 маркетингового року); ячменю — 3,89 млн т (на 61 тис. т більше); жита — 1,7 тис. т (на 3,3 тис. т менше); кукурудзи — 10,52 млн т (на 3,7 млн т менше) [18].

Таким чином, з України вже експортовано 73 % обсягу пшениці, оскільки згідно з додатком до зернового Меморандуму між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства і учасниками зернового ринку граничний обсяг експорту пшениці становить 17,5 млн т. Вартість зернових культур в Україні пішла в бік збільшення слідом за аналогічними тенденціями на світовому ринку, що дозволило агровиробникам збільшити свої доходи.

Лідером світового виробництва зернової групи культур є кукурудза, у групі олійних — соя. За даними Міністерства сільського господарства США, світовим лідером із валового збору та врожайності кукурудзи є США, де спостерігається щорічне збільшення обсягів виробництва та споживання кукурудзи. Обсяг

експортно-імпортних операцій по кукурудзі становить 142,1 млн т. Основними покупцями на світовому ринку традиційно є Японія, Мексика, Європейський Союз та Єгипет. У структурі світового виробництва олійного насіння соя займає 61 %, а її виробництво досягло 338 млн т. Найбільшими експортерами сої є Бразилія та США, а імпортерами — Китай і країни Європейського Союзу [14].

Згідно даних Держмитслужби та за результатами 2019/2020 маркетингового року на наступний рік на зовнішні ринки очікуються такі обсяги українського експорту: зернових і зернобобових 47.9 млн т, з яких: пшениця і суміш пшениці та жита — 17,5 млн т; ячмінь — 3,8 млн т; кукурудза — 26,1 млн т; інші зернові та зернобобові — 0,5 млн т (табл. 1).

Таблиця 1

ПРОГНОЗОВАНИЙ БАЛАНС ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЗЕРНОВИХ І ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР 2020/ 2021 МР, МЛН Т [2]

№	Показники	Зернові всього	пшениця	ячмінь	кукурудза	інші
1.	Пропозиція зерна	72907	26398	8269	35154	3086
1.1.	Виробництво	68163	25096	7772	33089	2206
1.2.	Перехідні залишки	4486	1288	467	2029	702
1.3.	Імпорт	258	14	30	36	178
2.	Потреба використання	68725	24898	7769	33654	2404
2.1.	Внутрішнє споживання	20811	7398	3937	7582	1894
2.2.	Експорт	47914	17500	3832	26072	510
3.	Очікувані залишки	4182	1500	500	1500	682

Станом на 06.01.2021 року отримано такі результати: всього зернових і зернобобових експортовано 56,7 млн т, з яких пшениця і суміш пшениці та жита — 20,5 млн т; ячмінь — 5,08 млн т; жито — 8,2 млн т; кукурудза — 30,3 млн т; інші зернові та зернобобові — 791 млн т. Всього борошна експортовано 334,2 млн т, з яких: борошно пшеничне або суміші пшениці та жита — 331,7 млн т; борошно інших зернових культур — 2,5 млн т (табл. 2).

Лідуючу позицію в рейтингу найбільших імпортерів українських зернових з 2011 року традиційно утримує Єгипет, який минулого року закупив українського зерна на 97 % більше, ніж у 2018 році — на 1,3 млрд дол. Друге місце посів Китай, який збільшив обсяги закупівель зерна порівняно з попереднім роком майже на 56 % — до 859 мільярд дол. Іспанія опинилася на третьому місці, імпортувавши з України зерна на 765 млн дол., що на 19 % більше, ніж роком раніше [12].

Поширення COVID-19 мало суттєвий вплив на світовий ринок зернових. Загострення епідеміологічної ситуації в окремих країнах спричинило відтермінування початку сільськогосподарських робіт. Це позначилося не лише на площах посівів, а й врожайності, особливо в країнах ЄС і США. Скорочення попиту на м'ясну продукцію через введення країнами карантинних заходів і погіршення фінансового стану домогосподарств призвели до зниження попиту з боку тваринництва на окремі зернові, зокрема на фуражну пшеницю.

Таблиця 2

ОБСЯГИ ЕКСПОРТУ З УКРАЇНИ ЗЕРНОВИХ, ЗЕРНОБОБОВИХ (З ПРОДУКТАМИ ЇХ ПЕРЕРОБКИ) ТА БОРОШНА 2020/21 МР, МЛН Т СТАНОМ НА 06.01.2021 Р. [5]

Види зернових	Всього	В тому числі		+/- до відпо-відної дати минулогороку	Експорт 2019/2020 МР
		за добу	за січень		
Зернові та зернобобові, всього	26407	213	343	-5087	56727
пшениця	12506	16	17	-2535	20522
ячмінь	3776	0	0	15	5076
жито	1,7	0	0	-3,3	8,2
кукурудза	9731	195	324	-2603	30330
Борошно пшеничне, тис. тонн	78,7віа	0	194	-113,9	331,7
Борошно інше, тис. тонн	0,6	0	0	-0,5	2,5
Борошно разом, тис. тонн	79,3	0	194	-114,4	334,2
Експорт разом (зерно +борошно)	26513	213	343	-5240	57173

Введення експортних обмежень низкою країн з міркувань продовольчої безпеки спровокувало ажіотажний попит на глобальних ринках. Так, Росія, яка у 2019/20 МР була найбільшим експортером пшениці, з 1 квітня по 30 червня вводила обмеження на експорт за межі Євразійського економічного союзу всіх своїх основних зернових культур (квоти у розмірі 7 млн т на експорт пшениці, жита, ячменю і кукурудзи, за винятком насіння зернових культур). Майже одночасно подібні обмеження на експорт пшениці запровадили Казахстан і Киргизстан, тим самим знизивши свої поставки на 40 % і вплинувши на загальну структуру виробництва пшениці у світі у 2019/20 МР (рис. 2).

У результаті такі заходи потрібні для забезпечення достатності запасів зернових для країни-експортера у непередбачений період. Таким чином, вони вплинули на налагоджені ланцюги поставок і спровокували суттєве підвищення котирувань ще до початку пандемії. Як наслідок, ціни на ринку зернових, зокрема на пшеницю тільки за другу половину березня зросли в середньому на 15 %. Однак, експортні обмеження одних країн відкрили нові можливості для інших країн-експортерів зерна, зокрема і для України.

На цей момент ціни на світовому ринку пшениці коливаються у вузькому діапазоні з незначним відхиленням у бік зниження. Попри зниження посівних площ та несприятливі в окремих регіонах погодні умови, прогнози міжнародних організацій на 2020/21 МР вказують на можливість очікування високого врожаю у 2021 р.

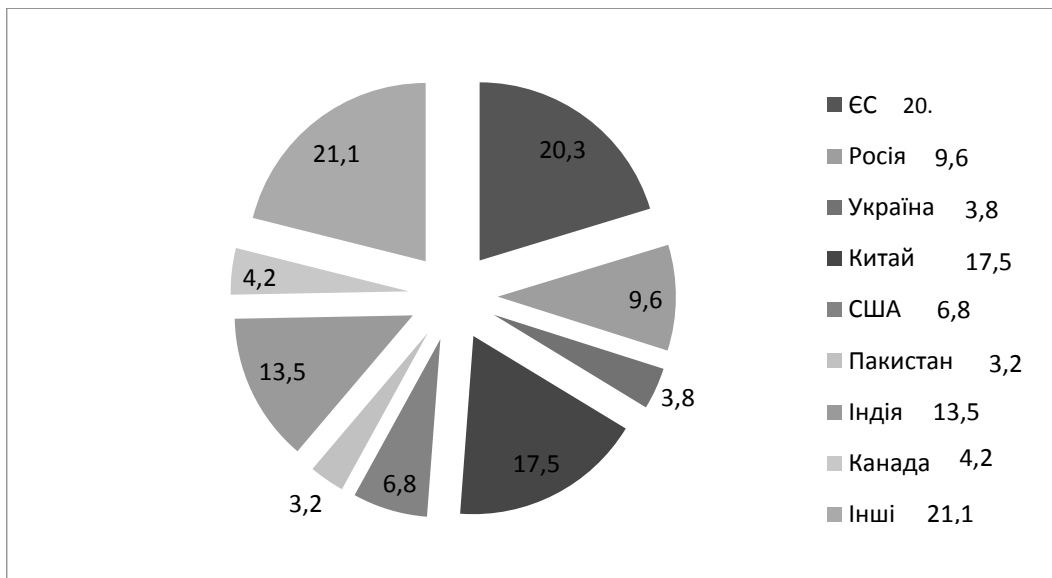

Рис. 2. Країнова структура виробництва пшениці у світі за 2019/20 МР
Складено за даними: [10].

Проте ситуація є доволі нерівномірною за країнами. Так, у 2020/21 МР суттєво зменшиться пропозиція з боку країн Європи — майже на 32,3 % у річному вимірі. Посуха на початку весни суттєво пошкодила урожай озимої пшениці у Великій Британії та Румунії, а сильні зливи в період посівної підірвали врожай ключового європейського експортера — Франції. Негативний вплив погодних умов знизить урожайність на щонайменше 6 %, тобто до 5,6 т/га. Ще більше, на 3 % через тривалий карантин скоротилися посівні площі. Отже, у 2020/21 МР очікується істотне зниження обсягів виробництва пшениці в Європі (згідно з прогнозом Міністерства сільського господарства США (далі-USDA) — на 12,5 %, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (далі — ФАО) – 19,3 %) [14; 15].

В Україні очікується скорочення виробництва (згідно з USDA– на 7,4 % р/р до 27 млн т, за даними ФАО– на 11,7 % р/р до 25 млн т). Це стане наслідком менших площ посівів (на 3,1 % р/р) і зниження урожайності. Крім того, очікується також скорочення виробництва з боку США (за оцінками USDA, на 4,3 % р/р) (табл. 3).

Натомість компенсуватиме зниження пропозиції пшениці на світовому ринку зростання виробництва в Австралії (на понад 71 %), Канаді (5,1 %), Індії (3,5 %). Причому Австралія повертається на світовий ринок у якості експортера.

У Росії також очікується збільшення виробництва зернових. Проте, попри очікуване зростання врожаю (згідно з оцінками ФАО та USDA, на 6 % р/р), не виключено, що країна й надалі обмежуватиме експорт задля впливу на рівень цін (рис. 3).

Ключовим споживачем на ринку і надалі залишатиметься Китай, що вже практично відновився після пандемії. Хоча країна нарощує і власне виробництво за оцінками USDA, у 2020/21 МР виробництво пшениці в КНР зросте на 1,8 % до рекордно високого рівня, Китай планує нарощувати й закупівлі. Обся-

ги імпорту за умови незмінності всіх інших факторів можуть зрости оціночно на 11,6 %. Проте, в умовах поточного погіршення епідеміологічної ситуації обсяги ввезення пшениці можуть виявитися ще більшими, адже Китай традиційно в умовах нестабільності збільшує обсяги державних запасів. Це об'єктивно чинитиме істотний вплив на весь світовий ринок зернових.

Таблиця 3

ПРОГНОЗИ ЩОДО ЗМІНИ ОБСЯГІВ СВІТОВОГО ВИРОБНИЦТВА, СПОЖИВАННЯ ТА ЗАПАСІВ ПШЕНИЦІ У 2020/21 МР, МЛН Т

Показник	2019/20 (оцінка)	2020/21 (прогноз)	Зміна, млн т	Зміна, %
USDA, 12.08.2020				
Виробництво	764,1	766,0	1,9	0,25
в т.ч. в Україні	29,2	27,0	-2,2	-7,53
Споживання	747,2	750,1	2,9	0,39
Перехідні запаси	300,9	316,8	15,9	5,28
ФАО, 03.09.2020				
Виробництво	761,6	760,1	-1,5	-0,20
в т.ч. в Україні	28,3	25,0	-3,3	-11,66
Споживання	753,0	756,1	3,1	0,41
Перехідні запаси	276,6	282,2	5,6	2,02

Складено за даними: [14;15]

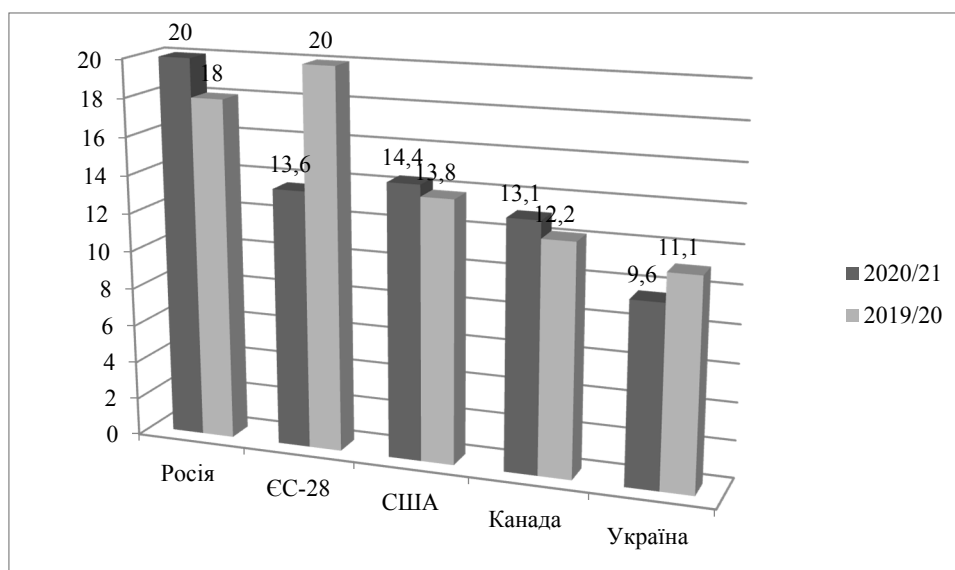

Рис.3. Фактична та прогнозована частка ринку топ-5 світових експортерів пшениці (2019/20 МР і 2020/21 МР)

Складено за даними: [10]

Збільшення імпорту Китаєм вірогідно не зможе компенсувати падіння споживання з боку інших країн-імпортерів пшениці, передусім на Близькому Сході й у Африці. Країни Чорного континенту істотно постраждали від COVID-19, зіткнувшись із безпрецедентним падінням доходів. Це поставило їх уряди перед загрозою скорочення витрат до мінімуму, навіть включно з витратами на закупівлю зерна. Наприклад, Алжир, який належить до найбільших імпортерів пшениці, зіткнувся з падінням доходів від заборони туризму та суттєвим обмеженням експортних надходжень через падіння цін на нафту. Як наслідок, країна не виключає істотного скорочення ввезення продуктів харчування, включно із зерновими. Таким чином, у 2020/21 МР споживання в багатьох країнах буде обмеженим, а перехідні запаси поповняться нерозпроданими залишками врожаю поточного року.

Протягом наступних 10 років Україна продовжить покращувати свої позиції на світовому ринку зерна і, потенційно, увійде до топ-5 країн експортерів зернових, збільшивши свою частку до 14 %. Про це йдеться в прогнозі Організації економічного співробітництва та розвитку і Всесвітньої продовольчої організації [13; 16].

Очікується, що на світовому ринку збережеться тенденція до збільшення виробництва зернових. У зв'язку зі збільшенням врожайності світове виробництво зросте на 375 млн т і перевищить 3 млрд т, зокрема, виробництво пшениці збільшиться на 86 млн т — до 839 млн т. За прогнозами, виробництво пшениці в Україні на кінець 2029 року сягне 34 млн т, або 4,1 % світового виробництва. Для порівняння, у 2019 році виробництво пшениці становило 28 млн т, або 3,7 % світового виробництва.

Незважаючи на те, що посівні площі під пшеницею очікувано залишаться майже незмінними, нарощування виробництва буде досягнуто за рахунок збільшення продуктивності на 20 %. Також очікується, що Україна і надалі буде збільшувати експорт пшениці, і на кінець 2029 року його обсяг буде становити близько 25 млн т.

Завдяки збільшенню врожайності Україна продовжить зміцнювати свої позиції як один зі світових лідерів-експортерів, і на кінець 2029 року частка України на світовому ринку становитиме оціночно 12 %. Таким чином до 2030 року Україна буде посідати 6-е місце з виробництва пшениці і розділить з Канадою 4-е місце за обсягом її експорту. За прогнозами Організації, світове виробництво кукурудзи збільшиться на 193 млн т — до 1,3 млрд т. Україна також і надалі буде збільшувати обсяги виробництва кукурудзи [16]. До кінця 2029 року виробництво кукурудзи в Україні збільшиться на 14 % — до 39 млн т, або 3 % світового виробництва (7 місце в світі). Посівні площі під кукурудзу залишаться незмінними, а продуктивність збільшиться. Очікується, що частка України в світовому експорті кукурудзи трохи зменшиться — з 17 % у 2019 році до 16 % у 2029 році. При цьому, Україна має намір збільшити обсяги експорту кукурудзи до 31 млн т (4 місце в світі).

Щодо інших зернових, таких як ячмінь, овес і жито, то на кінець наступного десятиліття прогнозується світове збільшення їх виробництва до 319 млн т. В Україні очікується збільшення загального виробництва цих культур більш ніж на 1 млн т — до 11,6 млн т, у результаті чого наша країна буде і надалі утримувати орієнтовно 8 місце з виробництва цих зернових. Експорт збільшиться з

5,2 млн т у 2019 році — до 6,4 млн т у 2029 році 5 місце в світі, тим самим зміцнюючи позиції країни на світовому ринку.

Висновки. У наступному маркетинговому році глобальний ринок зерна зростатиме, зберігатиметься тенденція до збільшення світового споживання та торгівлі зерновими культурами, спричинена зокрема щорічним більше ніж 80-мільйонним приростом населення.

Пандемія COVID-19 обумовила суттєві кон'юнктурні зрушення, однак драматично не вплинула на світовий ринок зернових культур. Проте, зберігається певна невизначеність через втрати доходів унаслідок вжитих країнами обмежувальних заходів щодо стримування поширення хвороби та світового економічного спаду. Скорочення обсягів виробництва пшениці та посилення експортного попиту у поєднанні з послабленням обмінного курсу гривні будуть додатковими факторами, що формуватимуть внутрішні ціни на пшеницю в Україні.

Нові можливості для експорту української кукурудзи відкриваються у Китаї, який активно відновлює виробництво свинини, що скоротилося через спалах африканської чуми свиней, та у ЄС у зв'язку з неврожаєм та обмеженістю пропозиції фуражної пшениці. До кінця 2029 року виробництво кукурудзи в Україні збільшиться на 14 % — до 39 млн т, або 3 % світового виробництва (7 місце в світі). Посівні площі під кукурудзу залишаться незмінними, а продуктивність збільшиться. Очікується, що частка України в світовому експорті кукурудзи трохи зменшиться — з 17 % у 2019 році до 16 % у 2029 році. При цьому, Україна має намір збільшити обсяги експорту кукурудзи до 31 млн т (4 місце в світі).

Протягом наступних 10 років Україна продовжить покращувати свої позиції на світовому ринку зерна і, потенційно, увійде до топ-5 країн експортерів зернових, збільшивши свою частку до 14 %.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ. 2015. 783 с.
2. Відомий прогноз експорту зернових у 2020/2021 маркетинговому році URL: <https://agropolit.com/news/18560-vidomiy-prognoz-eksportu-zernovih-u-2020-2021-marketingovomu-rotsi>
3. Данильченко Р.В. Формування організаційно-економічного механізму зернового ринку. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2014. Вип. 3 (79). Т. 1. С. 126—138.
4. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві: монографія. Київ: ННЦ "Інститут аграрної економіки". 2008. 340 с.
5. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua>
6. Кваша С.М., Ільчук М.М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні. Економіка АПК. 2013. №3. С. 16—24.
7. Ковальова О.М. Оцінка потенціалу розвитку зернового підкомплексу економіки України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 7. URL: <http://global.national.in.ua/issue72015/15vipusk7veresen> 2015
8. Козак О.А., Грищенко О.Ю. Розвиток зернової галузі України на сучасному етапі. Економіка АПК. 2016. № 1. С. 38—47.

9. Лищенко М.О. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку зерна: наукові основи, стан, перспективи: монографія. Буринь: ПП "Буринська район& на друкарня". 2018. 324 с.
10. Мельник К. Світовий ринок пшениці: вплив COVID-19 та очікувані зміни у сезоні-2020/21 URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0172.html
11. Месель-Веселяк В.Я. Виробництво зернових культур в Україні: потенційні можливості. Економіка АПК. 2018. № 5. С. 5—14.
12. Названо ТОП-10країн-імпортерів українськогозерна.URL:<https://agropolit.com/news/15417>
13. Офіційний сайт асоціації "Український клуб аграрного бізнесу" URL: <https://ucab.ua/ua>
14. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США URL: <https://www.usda.gov>.
15. Офіційний сайт Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/>.
16. Україна увійде до топ-5 світових експортерів зерна — прогноз.URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/31/663556/>
17. Урожайність зернових в Україні: як змінювалася у 2014—2019 роках. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/07/infografika/ekonomika>
18. Ціни на зернові — зростання попиту на українську кукурудзу та перспектива дефіциту на внутрішньому ринку. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/847-tsini-na-zernovi---zrostannya-popitu-na-ukrayinsku-kukurudzu-ta-perspektiva-defitsitu-na-vnutrishnomu-rinku>
19. Шпичак О.М. Потенціал ринку зерна в Україні: проблеми та перспективи. Економіка АПК. 2014. № 7. С. 83—91.

References

1. Andriychuk V.Gh. *Ekonomika pidpryjemstv aghropromyslovogho kompleksu* [Economics of agro-industrial enterprises]. Kyjiv: KNEU. 2015. 783 s.
2. Vidomyj prohnoz eksportu zernovykh u 2020/2021 marketyngovomu roci [The forecast of grain exports in the 2020/2021 marketing year is known]URL: <https://agropolit.com/news/18560-vidomiy-prohnoz-eksportu-zernovykh-u-2020-2021-marketingovomu-rotsi>
3. Danyljchenko R.V. Formuvannja orghanizacijno-ekonomichnogho mekhanizmu zernovogho rynku [Formation of organizational and economic mechanism of grain market]. *Visnyk aghrarnoji nauky Prychornomor'ja*. 2014. Vyp. 3 (79). T. 1. S. 126—138.
4. Dijesperov V.S. Efektyvnistj vyrobnyctva u siljsjoghospodarsjkomu pidpryjemstvi [Production efficiency in an agricultural enterprise]. Kyjiv: NNC "Instytut aghrarnoji ekonomiky". 2008. 340 s.
5. Eksport z Ukrainy zernovykh, zernobovykh ta boroshna [Exports of cereals, legumes and flour from Ukraine]. *Informacijno-analitychnyj portal APKUkrainy*.URL:<https://agro.me.gov.ua>
6. Kvasha S.M., Pjchuk M.M. Ekonomichne obgruntuvannja prohramy vyrobnyctva zerna pshenyци v Ukraini [Economic substantiation of the wheat grain production program in Ukraine]. *Ekonomika APK*. 2013. №3. S. 16—24.
7. Kovaljova O.M. Ocinka potencialu rozvytku zernovogho pidkompleksu ekonomiky Ukrainy [Assessment of the development potential of the grain subcomplex of the Ukrainian economy]. *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*. 2015. Vyp.7. URL:<http://globalnational.in.ua/issue72015/15vipusk7veresen2015>

8. Kozak O.A., Ghryshhenko O.Ju. Rozvytok zernovoji ghaluzi Ukrainy na suchasnomu etapi [Development of the grain industry of Ukraine at the present stage]. *Ekonomika APK*. 2016. № 1. S. 38—47.
9. Lyshenko M.O. Efektyvnistj funkcionudannja siljsjkoghospodarsjkykh pidprijemstv na rynku zerna: naukovi osnovy, stan, perspektyvy [Efficiency of functioning of agricultural enterprises in the grain market: scientific bases, condition, prospects] Burynj: PP "Burynsjka rajonna drukarnja". 2018. 324 s.
10. Meljnyk K. Svitovyj rynek pshenycci: vplyv COVID-19 ta ochikuvani zminy u sezoni-2020/21 [World wheat market: impact of COVID-19 and expected changes in the 2020/21 season] URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0172.html
11. Meselj-Veselj V.Ja. Vyrobnycstvo zernovykh kuljtur v Ukraini: potencijni mozhlyvosti [Cereal production in Ukraine: potential opportunities]. *Ekonomika APK*. 2018. № 5. S. 5—14.
12. Nazvano TOP-10krajini-importeriv ukrajinsjkoghozerna [Named the TOP-10 countries-importers of Ukrainian grain]. URL: <https://agropo-lit.com/news/15417>
13. Oficijnyj sajt asociaciji "Ukrajinsjkyj klub aghrarnogho biznesu" [Official site of the association "Ukrainian club of agrarian business"] URL: <https://ucab.ua/ua>
14. Oficijnyj sajt Ministerstva siljsjkogho ghospodarstva SShA URL [Official site of the US Department of Agriculture]: <https://www.usda.gov>.
15. Oficijnyj sajt Prodovoljchoji ta siljsjkoghospodarsjkoji orghanizaciji OON [Official site of the Food and Agriculture Organization of the United Nations]. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/>.
16. Ukrajina uvijde do top-5 svitovykh eksporteriv zerna — proghnoz [Ukraine will enter the top 5 world grain exporters — forecast] URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/31/663556/>
17. Urozhajnistj zernovykh v Ukraini: jak zminjuvalasja u 2014—2019 rokakh [Grain yields in Ukraine: how they changed in 2014-2019]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/07/infografika/ekonomika>
18. Ciny na zernovi — zrostannja popytu na ukrajinsjku kukurudzu ta perspektyva deficytu na vnutrishnjomu rynku [Grain prices — growing demand for Ukrainian corn and the prospect of a deficit in the domestic market]. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/847-tsini-na-zernovi-zrostannya-popitu-na-ukrayinsku-kukurudzu-ta-perspektiva-defitsitu-na-vnutrishnomu-ryнку>
19. Shpychak O.M. Potencial rynku zerna v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Grain market potential in Ukraine: problems and prospects]. *Ekonomika APK*. 2014. № 7. S. 83—91.

Стаття надійшла в редакцію 11.05.2021